

تحلیل گفتمان انتقادی مناظره‌های تلویزیونی سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران، سال ۱۴۰۰

روح اله رمضان پور کریمی*

کمال اکبری (نویسنده مسئول)**

چکیده

هدف: هدف این تحقیق بررسی انتقادی اظهارات نامزدهای سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران است.

روش‌شناسی پژوهش: روش انجام این تحقیق تحلیل گفتمان انتقادی با رویکرد نورمن فرکلاف است. بدین ترتیب، در سطح توصیف، گفتمان در سه سطح خرد (گفتمان به مثابه متن) بررسی شده است. در این سطح عناصر گفتمانی واژگان، قطب بندی، استعاره‌ها یا تلویحات و انسجام کلی بررسی شده است. در سطح تفسیر، گفتمان در سطح میانی (گفتمان به مثابه فرایند) تحلیل شده است.

یافته‌ها: با توجه به یافته‌ها، گفتمان نامزدها در ابعاد اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و

---

* کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشکده دین و رسانه، دانشگاه صدا و سیما، قم، ایران.

.or.karimi313@gmail.com

** دانشیار دانشکده دین و رسانه، دانشگاه صدا و سیما، قم، ایران. kamal.akbari@iribu.ac.ir

سیاسی و خط فکری و رویکرد و سوابق اجرایی آنها بررسی شد و گفتمان‌های نامزدها در این مناظره‌ها بر اساس دو جریان فکری و گفتمان «انقلابی» و «اصلاح طلب» تفکیک شده است. بحث و نتیجه‌گیری: نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که محورهای گفتمانی جریان انقلابی حول انتقاد به دولت روحانی و اصلاح‌طلبان، باور به قدرت درونی کشور و تکیه بر توانمندی‌های داخلی، رویکرد جهادی در حل مسائل مردم، عدالت اجتماعی و... تأکید دارد. کاندیداهای اصلاح طلب نیز بر بیشتر محورهای گفتمانی لزوم تعامل با خارج، آزادی مدنی و... را تأکید کردند.

کلیدواژه‌ها: تحلیل گفتمان انتقادی، مناظره، سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران.

مقدمه

انتخابات عالی‌ترین مظهر حضور مردم در عرصه سیاسی و مهم‌ترین مجرای تحقق حاکمیت مردم در نظام مردم‌سالار است و میزان مشارکت مردم در آن، نشان‌دهنده آزادی و قدرت انتخابات و رشد ملت ایران است. صداوسیما با تولید و پخش برنامه‌های متنوع تلاش می‌کند به ارتقای سطح آگاهی مردم و افزایش میزان مشارکت مردم در انتخابات کمک کند. یکی از برنامه‌های پربیننده که در تحقق رسالت رسانه ملی تأثیرگذار است، مناظره‌های تلویزیونی کاندیداها می‌باشد. این برنامه در چند دوره انتخابات ریاست جمهوری اجرا شده و مخاطبان زیادی داشته است، اما همه‌گیری بیماری کووید ۱۹ و ممنوعیت برپایی اجتماعات انتخاباتی باعث گردید مناظره‌های تلویزیونی جایگاه بی‌بدیل در ساختار کمپین‌های انتخاباتی در سال ۱۴۰۰ داشته باشند.

نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۴۰۰ تلاش کردند از مناظره برای بیان دیدگاه‌های خود در زمینه‌های اقتصاد، سیاست، اجتماع، فرهنگ، بین‌الملل و... و نقد دیدگاه‌ها و عملکردهای رقیب‌ها استفاده کنند. بنابراین مسأله اصلی این تحقیق کشف مهم‌ترین گفتمان فکری و مبانی نظری کاندیداها در انتخابات ریاست جمهوری در مناظره‌های

تلویزیونی و تحلیل انتقادی آنها است. در واقع باید دید که هر یک از ۷ کاندیدا در ۳ مناظره تلویزیونی به صورت جداگانه یا ائتلافی در مواجهه جدی با رقیب‌ها، جهت‌گیری اصلی، نقاط تأکید و اولویت‌های خود و به عبارت دیگر مؤلفه‌های گفتمانی خود را چگونه طرح و بیان کرده‌اند. درک و تحلیل عمیق اظهارات نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری بدون توجه دقیق به متن مناظره‌ها و شرایط فرامتنی تولید این متون گفتمانی به سادگی امکان‌پذیر نیست؛ امری که با تحلیل جنبه‌های توصیفی، تفسیری و تبیینی این گفتمان‌ها و مناظره‌های تلویزیونی تا حد زیادی امکان‌پذیر می‌شود.

سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران: سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران روز جمعه ۲۸ خرداد ۱۴۰۰ با رقابت ۴ کاندیدا برگزار و سید ابراهیم رئیسی با کسب ۱۸ میلیون و ۲۱ هزار و ۹۴۵ رأی به عنوان هشتمین رئیس جمهوری ایران انتخاب شد. تاکنون پژوهشی انجام نگرفته است که به طور مشخص سخنان کاندیداها در مناظره‌های تلویزیونی را بررسی کند؛ با این حال، برخی پژوهش‌های مشابه تحقیق حاضر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. از جمله روزه‌خوش (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان «بررسی نهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران از منظر تحلیل گفتمان» به بررسی تبلیغات نامزدهای نهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری پرداخته است. همچنین در تحقیقی دیگر، بلاش‌آبادی (۱۳۸۸) به «تحلیل گفتمان مناظره‌های تلویزیونی انتخابات دهم ریاست جمهوری اسلامی ایران» پرداخته است. از سوی کالی (۱۳۹۴) «تحلیل انتقادی گفتمان مناظره‌های انتخابات یازدهمین دوره ریاست جمهوری را مد نظر قرار داده است. همچنین «تحلیل گفتمان نامزدهای دوازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در مناظره‌های تلویزیونی» تحقیق دیگری است که (اسلامی‌نژاد، ۱۳۹۷) در دانشگاه صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران انجام داده است.

بر اساس پژوهش‌های انجام شده، سرمایه‌گذاری بر روی مناظره‌های تلویزیونی و بالا بردن سطح کیفی آنها به لحاظ فنی و همچنین نحوه اجرا، می‌تواند در انتخاب بهتر رای دهندگان موثر باشد (شریفی و دیگران، ۱۳۹۴: ۶۵). در این تحقیق، منظور از مناظره‌های

تلویزیونی، مناظره‌هایی است که قبل از برگزاری سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران در روزهای ۱۵، ۱۸ و ۲۲ خردادماه ۱۴۰۰ شمسی به صورت زنده با حضور هفت کاندیدا از شبکه‌های سیما پخش شد. مناظره نخست نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری با موضوع «اقتصادی»، مناظره دوم با موضوع «فرهنگی، اجتماعی و سیاسی» و مناظره سوم با موضوع «دغدغه‌های مردم» برگزار شد. پژوهش حاضر بر آن است که اظهارات هریک از کاندیداهای شرکت‌کننده در این مناظره‌ها را مورد بحث و بررسی انتقادی قرار دهد.

روش‌شناسی پژوهش

روش انجام این تحقیق، تحلیل گفتمان انتقادی با رویکرد نورمن فرکلاف است. بنابراین در این تحقیق با توجه به روش فرکلاف، متن کاندیداهای سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری را در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین بررسی می‌کنیم. جامعه مورد مطالعه در این تحقیق محتوا یا متن گفتاری هر سه مناظره تلویزیونی کاندیداهای سیزدهمین دوره ریاست جمهوری با حضور ۷ کاندیدا است که این مناظره‌ها در روزهای ۱۵، ۱۸ و ۲۲ خرداد به صورت زنده از شبکه‌های سیما پخش شد. با توجه به موضوع تحقیق که تحلیل گفتمان انتقادی مناظره‌های تلویزیونی سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری است و نیز به دلیل اینکه بیشتر اظهارات کاندیداها حاوی گزاره‌های اساسی بود، نیازی به نمونه‌گیری نیست و تمامی اظهارات کاندیداها مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

در این بخش، پس از جمع‌آوری و چینش داده‌های اولیه پژوهش (بیانات یا ایراد سخن) نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری، تبیین محتوای مناظره‌ها و مهم‌ترین محورهای سخنان کاندیداها مشخص شده است.

اینفوگرافی ۱: مهم‌ترین محورهای سخنان کاندیداها در مناظره اول

تحلیل گفتمان انتقادی مناظره‌های تلویزیونی سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری...

اینفوگرافی ۲: مهم‌ترین محورهای سخنان کاندیدها در مناظره دوم

اینفوگرافی ۳: مهم‌ترین محورهای سخنان کاندیداها در مناظره سوم

تحلیل گفتمان انتقادی مناظره‌های تلویزیونی سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری...

سوال اول: نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۴۰۰ در موضوع «اقتصادی» چه گفتمانی را مورد تأکید قرار دادند؟

الف) سید ابراهیم رئیسی؛ گفتمان اقتصاد مقاومتی - جهادی (همگانی): نگاه دولت در

۸ سال گذشته (یازدهم و دوازدهم) را یک نگاه انتظار رفع مشکلات اقتصادی از خارج کشور با شرطی کردن اقتصاد با برجام و در ادامه افای تی اف، بی توجهی به ظرفیت های تولید داخل، رفع نکردن موانع تولید، رانت خواری، فساد و تبعیض، تورم و گرانی مسکن، ماشین، کاهش ارزش پول ملی می داند. در این زمینه معتقد است بنا بر شرایطی که لازم بوده برای خدمتگزاری به مردم سند تحول را با کمک متخصصین و مشاوران ارائه داده که با مدیریت مقتدر جهادی و منفعل نبودن و حضور در صحنه قابلیت اجرایی دارد و ایجاد سازمان های مردم نهاد را رکن دیگری برای اجرای احسن سند تحول خود در راستای افزایش تولید ملی و حمایت از تولید و پیشگیری از کاهش ارزش پول ملی لازم می داند. سند تحول بنیادین در راستای اجرای اقتصاد مقاومتی مد نظر ایشان را سه رکن مدیریت مقتدر جهادی (تعهد به منافع نظام و ملت) و سند تحول با کمک متخصصین و حمایت از تولیدکنندگان و سرمایه گذاران (تخصص و تعهد لازم و ملزوم یکدیگرند) و همگانی کردن و مشارکت مردم (خارج کردن تولید از انحصار و به قول ایشان خصوصی سازی های بی مورد) تشکیل می دهند.

گفتمان رئیسی با ارائه، «باور به قدرت درونی کشور و تکیه بر توانمندی های داخلی» با بیان اجرای اقتصاد مقاومتی به صورت مصداقی از اصول گفتمان انقلابی دفاع و با نقد «نگاه انتظار رفع مشکلات اقتصادی از خارج کشور، بی توجهی به ظرفیت های تولید داخل» به انتقاد مصداقی از دیدگاه اصلاح طلبان که در دولت های قبل نتیجه نداده است، نتیجه داده و در واقع، افکار عمومی جامعه را به نتیجه نگرفتن از این روند، در صورت ادامه و مشکلات اقتصادی بیشتر جهت می دهد. با توجه به مطالب بالا می توان گفتمان اقتصادی ایشان را در زمره گفتمان های انقلابی نشأت گرفته از اصول گرایی بر مبنای اقتضانات روز جامعه و سیر تکامل گفتمان انقلابی در نظر گرفت.

ب) محسن رضایی؛ گفتمان توسعه جهادی همگانی از پایین به بالا (ترکیبی از مدیریت اقتصادی نخبگان و اقتصاد ولایتی و...): رضایی می گوید: من برای اداره اقتصاد کشور برنامه جدیدی دارم که از زندگی خانوارها آغاز می کنیم تا به شهر، تا به مناطق و تا به اقتصاد ملی

برسیم؛ به همین دلیل اولاً یارانه ۴۵۰ هزار تومانی را با محاسبات دقیق، آن هم از منابعی که در اسراف و اتلاف و در رانت‌خواری از دست رفته و همچنین صرفه‌جویی در ۴ میلیارد دلار از ارز ۴۲۰۰ تومانی و ۴ میلیارد دلار یارانه‌ای که به طبقات بالا داده می‌شود، به دست می‌آید. از طرف دیگر مساله اقتصادی که ما داریم از بسیج همه مردم از اهل تسنن گرفته تا بانوانی که امروز در حاشیه هستند تا جوانان، این قطار اقتصاد را من یکبار دیگر بزرگ می‌کنم که همه اقوام و همه استان‌های مرزنشین و همه قشرها بتوانند وارد اقتصاد شوند و اقتصاد را تامین کنیم آن موقع نه تنها منابع یارانه و مالیات‌ها را بهبود می‌بخشیم بلکه جهشی در اقتصاد ملی ایجاد می‌کنیم. ایشان با تأکید ویژه به استفاده از ظرفیت نخبگان و افراد شایسته و متخصص در راستای توجه به ظرفیت‌های داخلی و پیشران‌های اقتصادی حول محور تولید برای جامعه هدف ۵۰۰ میلیونی منطقه‌ای تأکید می‌کند و در راستای سیاست‌های جمعیتی و اکرام خانواده به حقوق بانوان و زنان خانه‌دار توجه ویژه دارد. همچنین در مقام انتقاد از دولت قبل، به کاهش ارزش پول ملی و کاهش قدرت خرید مردم، پایین بودن حقوق کارگران، کشاورزان و درآمد مردم بازاری اشاره می‌کند.

گفتمان رضایی گرچه خود را فراجزبی (اصولگرا و اصلاح‌طلب) می‌خواند با انتقاد شدید از دولت اصلاحات از جمله «کاهش ارزش پول ملی» و در کل، با گفتمان توسعه‌جهدی همگانی از پایین به بالا، در زمره گفتمان‌های انقلابی قرار می‌گیرد.

پ) عبدالناصر همتی؛ گفتمان تخصص و سابقه اجرایی لازمه پیشرفت اقتصادی: ایشان معتقد است که تعهد اگر چه لازم است؛ اما تخصص از دیدگاه اندیشمندان و مردم، به خصوص طیف حامی و پیرو اصلاح‌طلبان، لازمه هر شغلی به‌ویژه مسئولیت‌سنگین و خطیری چون نهاد ریاست‌جمهوری می‌باشد. آن‌گونه که نداشتن بینش اقتصادی آقای روحانی و بدون تخصص بودن بعضی از افراد در دیگر نهادها را از دلایل اجرایی نشدن برنامه‌های اقتصادی خود می‌داند. اگر چه، مخلص کلام ایشان با اصول کلی دولت آقای روحانی و به اصطلاح، اصلاح‌طلبان در زمینه نگاه به خارج از کشور برای توسعه و بی‌توجهی به داخل و ظرفیت‌های داخلی مشهود است. آن‌گونه که یکی از انتقادهای ایشان، همراهی و

همکاری نکردن در داخل کشور با اجرای برنامه افای‌تی‌اف است. (البته ایشان در این زمینه اولویت‌های نظام و آرمان‌های انقلاب را نادیده انگاشته). همتی سابقه اجرایی را نیز، از دیگر مولفه‌هایی می‌داند که توأمان با تخصص در حوزه اقتصاد، لازمه ارائه برنامه‌ها و اجرای مطلوب آن می‌باشد، وگرنه، حتی با داشتن تیم‌های اقتصادی و همکاری نخبگان اقتصاد در نهایت، با اختلاف نظر اقتصاددانان، تشخیص اولویت‌بندی گزینش برنامه‌های اقتصادی برای رئیس‌جمهور مشکل است.

گفتمان عبدالناصر همتی گرچه با «راهبرد همراهی و همدلی» با اختلاف زاویه بیش اقتصادی خود با حسن روحانی همراه است و مسئولیت مشکلات مربوط دوران فعالیت خود را به دیگران جهت‌دهی می‌کند، اما نماینده اصلی و مدیریت حزب اصلاحات را در این مناظرات بر عهده دارد. یکی از انتقادهای ایشان، همراهی و همکاری نکردن در داخل کشور با اجرای برنامه افای‌تی‌اف است که مصداق اصل «پذیرفتن نظام مهندسی غرب بر جهان» جریان غرب‌گرایی است.

ت) سید امیرحسین قاضی‌زاده‌هاشمی؛ گفتمان نظام تحولی و انقلاب سازوکاری: بحث اصلی گفتمان ایشان در بعد اقتصادی، توجه بنیادی به عامل تورم و انحصارگری بوده است. خلاصه سخنان ایشان در این زمینه این بود که حکمرانی پول ملی با بی‌مسئولیتی رها شده و سازوکارها عملاً در راستای حفاظت از ارزش دلار و به نفع طبقات مرفه و اختلاف طبقاتی روزافزون تنظیم شده‌اند و فقط به صورت شکلی نه محتوایی، انقلابی شده‌اند. فساد، رانت‌خواری، خروج سرمایه و افزایش فقر دهک‌های فقیر از آستانه افکار عمومی عبور کرده است. سازوکارها به مهاجرت روستاییان و مختل شدن بخش کشاورزی منجر شده است. تهدید تولید با سازوکار تعرفه‌گذاری با واردات مافیایی در عمل، قاچاق از مبادی رسمی و مناطق آزاد و ویژه، باعث مهاجرت گسترده روستاییان، از بین رفتن مشاغل کشاورزی، بازتوزیع نامناسب منابع و گرانی، مشکل بیکاری، مشکل معیشت مردم شده است. در این راستا، نهادینه کردن مردم‌سالاری و توجه ویژه به قشر ضعیف جامعه و استیفای حقوق آنها از وظایف دولت است.

اصلاحات ساختاری در قوانین کاربردی (راه‌های قانونی فرار مالیاتی و قاچاق و تجمیع سرمایه در دست عده‌ای خاص و به اصطلاح قشر مرفه) و نهادها در راستای توزیع منابع به تمامی دهک‌های جامعه و توزیع عادلانه مکانی این منابع در سطح کشور و در تمامی بخش‌های پیشران توسعه پایدار و توجه به بخش کشاورزی و دهک‌های آخر جامعه و روستاییان در راستای مهاجرت معکوس می‌باشد. همچنین، برنامه‌های دولت سلام ایشان، با تکیه بر جوانان نخبه انقلابی برای اشتغال و ازدواج جوانان در راستای برنامه‌ریزی برای کاهش آمار بیکاری و سیاست‌های جمعیتی است.

ث) محسن مهرعلیزاده: گفتمان الگوی حکمرانی اقتصاد اجتماعی؛ مدیریت اقتصادی و مالی کشور با الگوی صحیح علمی توسعه، به‌ویژه توسعه اقتصادی مد نظر ایشان است. توسعه‌ای که وام‌گرفته از آلمان است و با الگویی با فرهنگ، اطلاعات و وضعیت موجود ایران بومی شده است. برنامه‌ای مدون نظری و اجرایی که شامل همه راهکارها، در همه زمینه‌ها با اهداف کمی و کیفی و توجه به ظرفیت‌های فراوان، برای رسیدن کشور به تعادل برای تمرکز و حرکت برای حل مشکلات، امیدآفرینی، اجماع‌سازی، اقلان‌سازی و همزیستی مسالمت‌آمیز با همسایگان می‌باشد. در این زمینه ایشان بیان کردند: «به نظر من یکی از مشکلات کشور در ۴۲ سال که مواجه بودیم، این بود که هیچ‌وقت یک الگوی صحیح علمی تجربه‌شده توسعه به‌ویژه توسعه اقتصادی در کشور حاکم نبود. هر دولتی که آمد؛ هر وزیری که آمد؛ هر جمع اقتصادی در دولت‌های مختلف که آمدند، حسب فکر و ایده خود کارهایی انجام دادند. یکی به نئولیبرالیستی اعتقاد داشت، یکی به سوسیالیستی اعتقاد داشت؛ مجموعه ملغمه‌ای از کارها تاکنون هیچ‌وقت نبوده، من، چون دکترای مهندسی اقتصاد خوانده‌ام و در حقیقت مهندسی اقتصاد می‌کنم و در حقیقت اقتصاد را مهندسی می‌کنم به این نتیجه رسیده‌ام که روشی به نام الگوی حکمرانی اقتصاد اجتماعی که سوشیال مارکت اکونومی گفته می‌شود الان در کشورهای اروپایی به‌ویژه در آلمان به عنوان یک کشور پیشرفت اقتصادی در آنجا حاکم است. در الگویی که من به کار گرفته‌ام و در این کتاب عرض کردم و به شما نشان دادم و کاملاً دیده شده و بومی شده با فرهنگ ایران و اطلاعات ارقام ایران و وضعیت موجود ایران،

در آن جا ما مانع‌زدایی را به عنوان یک اصل گذاشته‌ایم، مانع‌زدایی از تولید، تسهیل تولید و صادرات یک اصل گذاشتیم معافیت‌های مالیاتی برای تولید را اصل گذاشته‌ایم، ارائه تسهیلات مالی با نرخ پایین برای تولید را اصل گذاشته‌ایم، هدایت نقدینگی به تولید را بخش مولد اقتصاد را ایجاد کار، تلاش، گردشگری، محیط زیست شدیداً مدنظر قرار داده‌ایم؛ افزایش تولید و افزایش درآمد سرانه و ایجاد زمینه‌های مالیات و جلوگیری از فرار مالیات برای اینکه بتوانیم درآمد دولت را افزایش دهیم و در اختیار بانک‌هایی قرار دهیم که مستقیماً با نرخ ارزان‌تر و برنامه‌های دیگر به تولید تزریق کنند».

ج) علیرضا زاکانی؛ گفتمان تحول در عرصه اقتصاد و مدیریت: ایشان دولت قبل را مسئول تولید پول پر قدرت در کشور می‌داند که در این زمینه بانک‌ها بدون نظارت بانک مرکزی در حال خلق پول بودند و با رانت‌خواری و مفسده‌های بانکی مسبب سوداگری و سفته‌بازی شدند که در نهایت به ابربده‌کاران ختم شد؛ و راه‌حل ماجرا حجم نقدینگی و متصل کردن بانک‌ها به یکدیگر و اطلاعات را در خدمت نظام مالیاتی قرار دادن است. در این زمینه تشریح می‌کند: «کل کشور را در مسیر تولید قرار می‌دهیم در حالی که اختیار آن را در قاعده هرم شهرستانی توزیع می‌کنیم و امکانی را فراهم می‌کنیم که نخبگان و شایستگان هر شهرستان محور تغییر و تحول آن شهرستان قرار گیرند تا امکانی فراهم شود که از این فلاکتی که این دولت برای ما ایجاد کرده و یا دستمایه سال‌های قبل است و همه آن به این برنمی‌گردد؛ ولی به هر حال این بیشترین سهم را دارد، بتوانیم شرایط را به سمتی ببریم که با مشارکت مردم با یک الگوی درست و همه‌جانبه و نه اقتصادی صرف، امکانی را فراهم کنیم که کشور در سال اول تغییر را حس کند و در چهار سال تحول را ببیند. بنده چهار رویکرد اختیار و انتخاب کرده بودم که رویکرد اول تحول در عرصه اقتصاد و مدیریت بود؛ در این عرصه چهار راهکار و هدف عملیاتی را طراحی کردم که یکی جهش تولید بود، یکی حکمرانی فضای مجازی و دولت الکترونیک و دیگری تمرکززدایی بود و جنبه سلبی آن مبارزه قاطع با فساد اقتصادی و اداری است. تمرکززدایی این است که ما مبتنی بر یک بازآمایش مجدد ایران اسلامی و هویت دادن به ۴۵۱ شهرستان و تعریف مأموریت درست برای آن مقوله عملیات و تلاش و کوشش

برای تحول در قاعده هرم اجتماعی ما فعال می‌کند. ما از صد در صد وجوه و اعتباری که سالانه در بودجه مصوب می‌کنیم ۱۰ درصد آن سهم استان و شهرستان برای تصمیم‌گیری است و ۱۲ درصد ماده ۷۵ قانون محاسبات است و الباقی و ۷۸ درصد مربوط به طرح‌های ملی و ملی - استانی است؛ لذا بدینانه ۹۰ درصد بودجه‌ها را در مرکز کشور برای آن تصمیم می‌گیریم. این تحول در حوزه دادن اختیارات به شهرستان‌ها، توجه به محور قراردادن نخبگان شهرستان‌ها برای تحول و یک اقدام مناسب و تلاش در جهت انتقال ظرفیت اعتباری به خود شهرستان‌ها امکانی را ایجاد می‌کند که ما ۴۵۰ نقطه کشور با هم شروع به مسابقه‌دادن کنند و ما مبتنی بر آن نوع پیشرانی که در حوزه جهش تولید اختیار و انتخاب می‌کنیم و خوشه‌های متناسب با آن را در بنگاه‌های خرد و کوچک و میانی تنظیم می‌کنیم».

چ) سعید جلیلی؛ گفتمان دولت در سایه: اظهارات ایشان بیانگر این است که کشور دارای توانمندی‌های بالا و ظرفیت‌های خوب در بعد منابع انسانی از جمله جوانان و نخبگان متخصص است که می‌تواند چهار سال آینده ان شاء الله جهش پیدا کند. بر این اساس اگر ظرفیت‌های کشور بسیج بشود؛ می‌توانیم دو برابر درآمدهای نفتی کشور، حتی در آن زمان که تحریم نیست، از بخش معدن، کشاورزی، نفت و گاز و برق درآمد داشته باشیم. ما هشت سال دنبال کردیم سایه به سایه دنبال کردیم. کشور توانمندی‌های بالا و ظرفیت‌های خوب دارد. کشور امروز جوانان و نخبگان متخصص دارد و نه تنها می‌تواند اداره بشود، بلکه در چهار سال آینده می‌تواند ان شاء الله جهش پیدا کند. دوستان به صراحت می‌گویند که نمی‌شود؛ نه شما نمی‌توانید. اشکال ندارد، این خوب است. اتفاقاً مناظره برای همین است. بگویند نمی‌شود، ما می‌گوییم می‌شود. همچنان که در سال ۹۴ موقع توافق برجام من گفتم آقا این تحلیل‌ها که گفته می‌شود طبق این سند نمی‌شود؛ روزنامه‌ها زدند که فلانی می‌گوید می‌شود، جلیلی می‌گوید نمی‌شود. امروز مردم ببینند که آیا شد یا نشد. ما در ۴ بخش معدن، کشاورزی، نفت و گاز و برق بررسی کردیم که می‌توان بر این اساس درآمد ارزی کشور را جهش داد، نه اینکه بهانه آورد که افای‌تی اف نبود، نتوانستیم عمل کنیم.

نکته دوم این است که شما باید اگر این برنامه‌ها را دارید اشتغال یک امر مهم است.

امروز جوانان ما از شما می‌خواهند که این کار انجام بشود بتوانید برای دستگاه‌ها مأموریت تعریف کنید که آن‌ها بر اساس اشتغال، مأموریت داشته باشند، هر دستگاهی بخش کشاورزی، بخش صنعت، بخش معدن، حتی در علوم انسانی شما باید بتوانید شغل ایجاد کنید نه اینکه کارمند اضافه کنید. یعنی در بخش کشاورزی شما، باید بتوانید این کار را انجام دهید.

سوال دوم: نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۴۰۰ در موضوع «فرهنگی - اجتماعی» چه گفتمانی را مورد تأکید قرار دادند؟

الف) سید ابراهیم رئیسی؛ گفتمان عدالت اجتماعی (عدالت بر مبنای جمهوریت):
گفتمان ایشان در مورد بُعد اجتماعی دولت اخیر، انتقاد از نابرابری‌های اجتماعی است. او معتقد است که دولت قبل و کابینه آن فقط صرفاً برای رفع مسئولیت و مقصر دانستن دیگران، از مسئولیت خویش فرار می‌کنند. از نظر ایشان نابرابری‌های اقتصادی و عدم باور به آرمان‌های انقلاب از جمله محرومیت‌زدایی و عدم توجه به ظرفیت‌های داخلی از تشدیدکننده‌های این بی‌عدالتی اجتماعی بودند. چنان‌که تصمیم‌گیری‌های ناعادلانه، مثل پرداخت تسهیلات به شکل ناعادلانه در کشور، به فاصله طبقاتی منجر می‌شود که اگر همه ظرفیت‌ها در کشور به عدالت توزیع شود، ما شاهد این میزان از فاصله طبقاتی نخواهیم بود.

ب) محسن رضایی؛ گفتمان اصلاحات ساختاری لازمه عدالت اجتماعی و رفع انحصارگری: در این مورد، اظهارات ایشان بیانگر دغدغه کلیشه‌ای و یادگار فرهنگ قبل از انقلاب (تکنوکرات‌ها) است که با قاطعیت سعی در رفع آن دارد. در این راستا بیان داشته‌اند: «مشکلات اجتماعی ریشه در مشکلات اقتصادی دارد و مشکلات اقتصادی ریشه در مسائل سیاسی و مدیریتی و ساختاری دارد؛ بنابراین باید یک کار درست منطقی و اساسی انجام داد. برنامه دولت ما اساسش بر اصلاح از درون قدرت است و به این دلیل که رابطه من با نظام الحمدلله یک رابطه باثباتی بوده و بیش از ۵۰ سال از ۱۷ سالگی تا الان در مسیر مستقیمی حرکت کردم، بنابراین به دلیل اعتمادی که بین من و نظام وجود دارد و همچنین رابطه‌ای که با

دوستان دیگر از نیروهای مسلح گرفته، مجلس، قوه قضاییه داریم می‌توانم ادعا کنم که ان شاء الله که یک اصلاحات اساسی از بالا تا پایین را انجام بدهم. اول از خود دولت شروع می‌کنم. وزارت خانه‌ها، شرکت‌های وابسته، تشکیلات بسیار عریض و طویل را ما باید سر و سامان دهیم. مسأله دوم نهادهای وابسته به رهبری با اینکه وابسته به رهبری‌اند؛ اما همه در خدمت دولت هستند. یک موضوع اصلاح احزاب است. اصولگرا و اصلاح طلب دو تا سرمایه هستند؛ ولی هم نفوذی‌ها و هم بازیگران سیاسی و هم ماجراجویان زیادی در این ساختار سیاسی - اجتماعی ما شکل گرفته است. ما امروز در زمان پربرکت رهبر انقلاب و بسیاری از نسل اول و دوم اگر نتوانیم یک سیستم ساختار سیاسی اجتماعی برای آینده ایران درست کنیم با مشکلات زیادی مواجه خواهیم شد؛ بنابراین مسئله من این است که اصلاحات جدی در درون قدرت باید به وجود آید تا ما بتوانیم مدیریت و ساختار آن را حل کنیم تا بعد بتوانیم وارد مسائل اقتصادی بشویم و از طریق مسائل اقتصادی، مسائل اجتماعی را حل و فصل کنیم؛ بنابراین، تحول یک مساله بسیار جدی است».

پ) عبدالناصر همتی؛ گفتمان آزادی مدنی و تساوی حقوقی مردم: ایشان اصل بحث و هدف اصلی دولت خود را رفع انحصار می‌داند؛ زیرا انحصار عامل اصلی ناکارآمدی و عامل اصلی فساد است و انحصار در ابعاد اقتصادی، سیاست، فرهنگ و رسانه مشهود می‌باشد. همچنین معتقد است: «اقتصاد نیاز به اصلاح دارد، اصلاح اقتصاد از تعارض منافع رد می‌شود ما تا نتوانیم تعارض منافع گروه‌های رانت‌خوار و ذی‌نفع را حل نکنیم در کشور؛ اقتصاد سامان نمی‌گیرد. تعارض منافع، ناشی از یک ساختار بسیار غلط و گروه‌های ذی‌نفع و رانت‌خوار بر اقتصاد، فرهنگ و جامعه است که هم در صادرات، هم در واردات، ارتباط خیلی زنجیره‌ای دارند با کاسبان تحریم و ارتباط با سیاست خارجی، در ارتباط با کالای قاچاق چه واردات و چه صادرات، پولشویی نقش و نفوذ دارند».

در این زمینه بیان می‌کند: «من دارم می‌گویم که ما چه حقی داریم برای جامعه اینگونه تصمیم بگیریم، اینگونه رفتار نکنیم که چگونه راه بروند، چگونه حرکت بکنند، چگونه زندگی بکنند. بگذارید مردم زندگی‌شان را بکنند. دوستان می‌گویند شما کدام جوان‌ها را می‌گویید

من همان جوان‌هایی را می‌گویم که الان ۶۰ درصد گفتند که رای نمی‌دهیم. شما راجع به ۴۰ درصد صحبت می‌کنید، من راجع به ۶۰ درصد دارم صحبت می‌کنم. چرا نمی‌خواهید این‌ها را اهمیت بدهید؟ دوستان می‌گویند ما همه چیز را تعامل می‌کنیم در برنامه موسیقی‌شان برنامه رپ می‌گذارند و بعد رپ را ممنوع می‌کنند. الان نوجوان‌های ما در واقع رفته‌اند کیپاپ یعنی در واقع پاپ کره‌ای، ما هنوز داریم سطح خودمان را زیرزمینی می‌کنیم. این‌ها را که باید جواب بدهد؟ مگر نباید رئیس جمهور این را پیگیری کند، مگر نباید این عزیزان از این دفاع کنند. بگویند نظرشان را به مردم به جوان‌ها بگویند که ما نظرم‌ان این است این را قبول داریم یا نه، چرا باید کلهر، کسمایی، علیزاده، شجریان را همیشه نادیده بگیریم؛ ولی وقت انتخابات می‌شود تمام موسیقی‌های پاپ و رپ را بگذاریم در برنامه‌های تبلیغاتی‌مان و با هنرپیشه‌ها، با خواننده‌ها بشینیم عکس بگیریم. خب یا این‌ها را تأیید بکنید خیال مردم را راحت بکنید یا واقعا ما داریم می‌گوییم همین است».

ت) سید امیرحسین قاضی‌زاده‌هاشمی؛ گفتمان مدل حکمرانی بر اساس نظریه مردم‌رشد: ایشان معتقد است: بازطراحی جدید یک مدل حکمرانی برای دولت بر اساس نظریه مردم‌رشد که اعتمادساز و بر اساس اعتماد به مردم است، با الگوی مسئولیت‌پذیری و تمرکز دایی با تغییر نوع واگذاری مجموعه منابع بودجه‌ای و روش تصدی‌ها از توزیع تصدی‌های دستگاهی به توزیع منطقه‌ای و محیطی می‌باشد. برای اعمال و رفع بلا تکلیفی مصوبات شوراهای بالادستی، سه حوزه کلی ایجاد خواهد شد؛ یک حوزه رئیس جمهور هست، وزیر کشور و معاون اول و استانداران، یک مثلث اداری اجرایی. یک مثلث بین رئیس جمهور، معاون برنامه و بودجه، سازمان اداری استخدامی کشور و وزرا که نظام تحولی دولت را دنبال می‌کنند و یک حوزه، حوزه رئیس جمهور، رئیس دفتر رئیس جمهور و شوراهای عالی خواهد بود.

در این زمینه بیان کردند: «نکته بعدی که در مورد شوراهای گفته شد این‌ها شورای قانونی مندرج در قانون اساسی هستند. یک گسست ساختاری بین شورای عالی و نهادهای اجرایی وجود دارد، ما یک طراحی کردیم که دبیر هر شورای عالی، معاون رییس جمهور و مسئول

فرمانده آن حوزه است. یکی از مشکلاتی که دولت‌ها داشتند این است که اقتصاد کشور مسئول نداشت. فرهنگ کشورمان مسئول ندارد. واقعا فرمانده فرهنگی کشورمان کیست؟ کلی نهاد مردمی، اجرایی، نهاد مدنی و نهادهای معنوی و نهادهای دولتی داریم. در حوزه اقتصاد و حوزه‌های مختلف هم همین است و تعداد زیادی متولی دارد. همین حوزه سلامت نیز دستگاه‌های مختلف تعداد زیادی متولی دارد، بنابراین شوراها امرشان مطاع است. بالاتر از امر رییس جمهور است. رییس جمهور درست است رییس شورای عالی انقلاب فرهنگی است، اما حق و تو در این ماجرا ندارد».

ث) محسن مهرعلیزاده؛ گفتمان لزوم آزادی‌های مدنی: ایشان در این مناظره، برنامه‌های خود را در ابعاد حقوق اجتماعی همچون: توسعه آزادی‌های سیاسی از جمله آزادی بیان و تقویت مطبوعات و رسانه‌ها، شرایط نظارت همگانی بر نهادهای مدنی همچون احزاب و مجامع صنفی؛ در بعد اقتصادی برای رسیدن مردم به رفاه: مانع‌زدایی از تولید و رونق کسب و کار و درآمد، توجه ویژه با اقتصاد الکترونیک و اقتصاد مجازی ترسیم می‌کند. اجرای مفهوم جمهور را راهکاری ضدانحصاری برای شرایط موجود می‌داند که در این راستا نیز، بهره‌جویی از نسل جوان و نخبه و شایسته‌سالاری و سپردن مسئولیت به آن‌ها بدون در نظر گرفتن جنسیت و قومیت، دین و مذهب را بیان کرد.

پیرو اظهارات ایشان، شفافیت برای جلب اعتماد مردم و جذب سرمایه‌های اجتماعی از جمله ایجاد سامانه‌های شفافیت و ثبت و درج کلیه قراردادها و در دسترس قرار دادن آن‌ها و گردش آزاد اطلاعات، توسعه آزادی‌های سیاسی از جمله آزادی بیان و تقویت مطبوعات و رسانه‌ها، مقابله با انواع فیلترینگ، شرایط نظارت همگانی بر نهادهای مدنی همچون احزاب و مجامع صنفی بوده است.

ج) علیرضا زاکانی؛ گفتمان خدمت به مردم نه ریاست بر مردم: ایشان در مناظره اجتماعی انتقاد شدیدی از دولت اصلاحات و تک بُعدی دولت داشته است و اهداف خود را مبارزه با مفاسد در راستای احقاق حقوق مردم بیان کرد. اظهارات ایشان در این مناظره اینگونه است: «بنده معتقدم اولاً باید بسته یک رئیس جمهور بسته جامعی باشد. نمی‌شود کشور را

کاریکاتوری اداره کرد لذا هم باید به اقتصاد مدیریت پرداخت و هم به فرهنگ و اجتماع و هم سیاست و امنیت و هم سیاست خارجی. برای معیشت معتقد هستم که می‌توان سال اول ریشه فقر مطلق را برکند و برای آن یک برنامه ۶۰۰ فصلی تنظیم کرده‌ام که منابع، امکان و شرایط در درون خودش وجود دارد و همین امروز می‌شود آن را اجرایی کرد و اصلاً این طور نیست که بخواهیم حواله به غیر دهم و به منبعی دهم که اصلاً منبع نامعلومی باشد.

ناظر به آزادی‌های مدنی معتقد هستم که دولت باید پیرو مردم باشد از بُعد اینکه پاسخگوی آن‌ها باشد، لذا قائل به شفافیت، قائل به دقت و قائل به ایجاد یک نهادسازی نوین در جهت پذیرش موضوع نظارت مردم و مطالبات مردم و اعتراضات مردم هستم. بنده اولین کاری که خواهم کرد این است که دولت را از موضع اشرافی‌گری به موضع نوکری مردم وا می‌دارم. نکته دوم اینکه توجه را در جهت توزیع عادلانه ثروت می‌کنم. نکته سوم اینکه با توانمندسازی شرایط و معادله را طوری تغییر می‌دهم که مفسدین در گام اول، راهی برای تنفس نداشته باشند. فساد از کجا پیدا می‌شود؟ از قبیله‌گرایی و از باندبازی. در حوزه فرهنگ و اجتماع ۴ خط تلاش تعلیم و تربیت، تحکیم خانواده و رشد جمعیت، احیای تندرستی، نشاط و رفاه اجتماعی و صیانت از محیط زیست را به عنوان مرکزیت و شاخص بودن ترسیم می‌کند.

بنده با گردن‌کلفت‌ترین افراد، با قوی‌ترین افراد، با شبکه فساد که مایه فقر در جامعه است و از طرفی از قبل او آسیب‌های جدی در جامعه ایجاد می‌کند مبارزه اساسی خواهم کرد. دشمن ما فقر، فساد و تبعیض است. به فضل الهی و با کمک مردم ریشه او را خواهیم کند. دو دهه است که بنده با معاون رئیس جمهور، وزیر نفت، وزیر اطلاعات، دادستان تهران و موارد این چنینی با دست خالی درگیر شدم. در دولت بنده ریشه فساد خشک خواهد شد.»

(چ) سعید جلیلی؛ گفت‌وگو رویکرد صحیح و اصلاحات فوری اجتماعی: ایشان می‌گوید: «یکی از سرمایه‌های کشور که روز به روز آب می‌رود زمان است؛ شما دیدید که ۸ سال گذشت. در این ۸ سال آنچه که در روند کشور بود توقف و کندی بود. چگونه از این آسیب باید رها شد؟ این بحث مهمی است و نقش رئیس جمهور بسیار بسیار مهم است، آن

هم وقتی که مسئله را درست بفهمد، وقتی که پاسخ را درست تشخیص بدهد، وقتی که رویکرد او صحیح باشد. ما باید از روز اول برنامه‌ها را شروع کنیم. اینکه شما بگویید که هنوز معطل فلان موضوع باشیم که اف‌ای‌تی‌اف فلان شد یا نشد؛ یک کشور است با این اقتصاد به این بزرگی و ۸۰ میلیون جمعیت را نباید معطل این موضوع کنیم. شما باید بتوانید برنامه داشته باشید.

برای رفع مشکلات اجتماعی و اقتصادی که ارتباط دوسویه با هم دارند باید کارهای ریشه‌ای در اصلاح امور صورت گیرد و این اصلاحات از بالا باید آغاز گردد؛ اصلاحاتی که توسط رئیس‌جمهوری مقتدر با اشراف به ظرفیت‌های کشور برای جهش نه برای اداره معمولی، بر مبنای جمهوریت و با داشتن برنامه و پیگیری جدی با مدل‌های نوین و بومی برای کار واقعی در ابعاد اقتصادی و اجتماعی به‌ویژه عوامل اجتماعی موثر بر سلامت و ازدواج پایدار صورت گیرد».

تحولات ساختاری نیازمند دولتی با پشتوانه اعتماد مردمی بالاست؛ به رابطه دوسویه حکومت و مردم اشاره می‌کند و تقویت و جلب اعتماد مردم را اصلاحات دولت و داشتن برنامه نوین و جامع برای همه اقشار از سوی دولت را پیشنهاد می‌کند.

سوال سوم: نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۴۰۰ در موضوع «سیاسی» چه گفتمانی را مورد تأکید قرار دادند؟

الف) سید امیرحسین قاضی‌زاده‌هاشمی؛ گفتمان دولت سلام: ایشان «دولت سلام» را دولت مشارکت‌جو می‌داند و این نهاد به عنوان شرکت عمومی قرار است عمل کند، بخش‌های مختلف تولید را مدیریت می‌کند. توزیع منابع بر اساس جمعیت خانوار خواهد بود و مدل شهر کشوری که تمام اختیارات به شهرستان‌ها واگذار می‌شوند، اجرایی می‌شود. الگوی نظام شایستگی داریم بر اساس استانداردهای مشخص شفاف اعلام شده و مدیران به نظر مردم منصوب می‌شوند. دلیل اصلی شرایط موجود را مسئولین ناکارآمد دولت‌ها می‌داند که دولت حسن روحانی علاوه بر آن، فساد، رانت و تکیه بر خارج از کشور، و نگاه حاکمیتی به مردم را

نیز بر آن افزوده است. راه حل امروز، تغییر نسل سیاستمداران است ما از توانایی جوانان و زنان باید استفاده کنیم تا کشور را از مشکلات نهادی تکرار شده خارج کنند. همچنین، در این زمینه ایشان بیان می‌کند که اصحاب سفره با تبعیض، مردم را از سر سفره انقلاب بیرون کردند. سفره انقلاب باید تکانده شود، تبعیض نباشد، فقیر و غنی نباشد؛ بنابراین، ضروری است توأمان با تغییر ساختارها و تغییر طرز تفکر مدیران کشور با تکیه بر توانایی جوانان و زنان و ظرفیت‌های موجود کشور را از مشکلات نهادی تکرار شده خارج کنند.

ب) سید ابراهیم رئیسی؛ گفتمان تحول ساختاری و شفافیت (در داخل) و دیپلماسی در موضع عزت و منفعت (جمهور در خارج): مسئله سامانه شفافیت است که تمامی قراردادهای عملکرد شرکت‌ها، مدیران دولتی بیایند در سامانه‌ای پشت و پشیمان‌ترین برای مردم قرار بگیرند. موضوع دیگر تحول ساختاری است. در این راستا مسئله مهم تحول در نظام بانکی است، امروز بانک‌ها را یکی از موانع تولید می‌بینیم و این باید با قدرت حل شود. اصلاح سوم، اصلاح در نظام مالیاتی است که حتماً باید صورت بگیرد و باید بروکراسی زاید و فسادزا در سازمان مالیاتی با ایجاد سامانه هوشمند حل شود. تحول در نظام اداری هم مهم است. فساد در نظام اداری قابل قبول نیست. باید ضابطه‌هایی که دست و پاگیر هستند لغو شوند و مجوزهایی که حال تولیدکننده را می‌گیرند را باید کم کنیم. نظارت‌های پیشینی باید به نظارت‌های پسینی تبدیل شوند. بخش دوم حمایت از خانواده‌ها و اقشار محروم است؛ اولین مسئله، مسئله کنترل گرانی و گران‌سازی است. نکته سوم جهش تولید و اشتغال و تقویت کسب‌وکار است. باید از فعالیت‌های غیرمولد جذابیت‌زدایی کرد و برای تولید جذابیت ایجاد کرد و هدایت تقدینگی به سمت تولید هم مهم است.

پ) محسن رضایی؛ گفتمان اقدام و تحول (اصلاحات ساختاری از بالا به پایین و آینده‌پژوهی با همکاری شایستگان): اقدام یعنی وعده و شعار را باید کنار گذاشت و تحول یعنی اینکه باید جراحی‌های بزرگی انجام داد؛ وضعیت ساختاری که نیاز به اصلاحات عمیق (قوانین و منابع انسانی نفوذی و...) دارد، و نگاه رو به گذشته دولت‌هاست که از حل مشکلات اصلی منحرف و به بحث در مورد مسائل سطحی می‌پردازند. ایشان ۸ سال آینده را

جزء مهم‌ترین دوران جمهوری اسلامی می‌داند؛ یکی از ویژگی‌های اصلی دولت‌های گذشته روزمره‌گی بوده است به همین دلیل مساله جمعیت را نتوانستند پیش‌بینی کنند، مساله محیط زیست را نتوانستند پیش‌بینی کنند، مسائل کاهش آب‌های زیرزمینی را نتوانستند پیش‌بینی کنند، فردا هم فناوری‌های بسیار نوینی که در دنیا در حال گسترش است را پیش‌بینی نمی‌کنند و در نتیجه برنامه‌ای می‌نویسند که همیشه نگاه به پشت سرشان است در حالی که نوشتن برنامه و مدیریت کردن کشور نگاه باید هم به پشت سر و نیز به جلو باشد. آینده و حوادث آن را ببینند، در غیر این صورت کشور با مشکلات جدی مواجه می‌شود و از این فرصت طلایی نمی‌توانیم استفاده کنیم. این مهم باید با استفاده کردن از تمامی ظرفیت‌های کشور و بسیج نیروهای شایسته و به شیوه توزیع عادلانه منابع باشد.

ت) عبدالناصر همتی؛ گفتمان لزوم تعامل با خارج: ایشان می‌گویند: «تعامل با خارج و دفاع از منافع ملی، اصل اساسی برای پیشرفت اقتصادی است که تحریم این فرصت را از ما گرفته است و بررسی مسائل اقتصادی و راه‌های رشد اقتصادی با مفاهیم و معادلات اقتصادی بیانگر این مسئله است. با توجه به مفاهیم و معادلات اقتصاد، باید محیط سرمایه‌گذاری امن باشد و بر مبنای این سرمایه‌گذاری امن بتوانیم به رشد اقتصادی برسیم و بتوانیم این رشد اقتصادی را به صورت عادلانه بین مردم تقسیم کنیم».

در این زمینه بیان می‌کند: «می‌گویند که ۲۰۰ کشور نمی‌دانند و من فقط می‌دانم که اف‌ای‌تی‌اف آن چیزی که شما می‌گویید نیست؛ آقای جلیلی من خواهش می‌کنم فقط شما و کره شمالی می‌گویید که اف‌ای‌تی‌اف به درد نمی‌خورد، یعنی دویست کشور نمی‌فهمند یعنی دویست کشور عقل ندارند این برای جلوگیری از پولشویی و فعالیت‌های تروریستی است. چرا یک کاری می‌کنید که تاجران ما را در دنیا به عنوان تروریست و پولشو معرفی کنند؟ خواهش می‌کنم از این موضع پایین بیایید و اجازه دهید کشور نفس بکشد».

ث) محسن مهرعلیزاده؛ گفتمان دولت زندگی: گفتمان کلی این قسمت از مناظره مهرعلیزاده این است که مشکلات و مسائل اجتماعی و معضلات فرهنگی موجود به دلایلی از جمله: عدم اجرای صحیح مفهوم جمهوریت و استفاده نکردن از منابع انسانی موجود و

جوانان و نخبگان و زنان از همه اقوام و مذاهب در سطح کشور است. لذا، در این زمینه، معتقد است که برنامه من در دولت زندگی، بازگرداندن اعتماد از دست رفته مردم و دمیدن روح امید در کالبد جامعه است. منظور از توجه به زنان و جوانان فراهم کردن شرایط برای ایفای نقش موثر و عادلانه ایشان در مدیریت کشور است. از توجه به محرومان و مستضعفان توجه اصولی و زیربنایی جهت توانمندسازی ایشان است و رفع محرومیت را در تولید ثروت و نه توزیع فقر می‌دانم.

اصلاحات ساختاری - نهادی، اقتصادی - اجتماعی، فرهنگی را بر مبنای مهندسی اقتصاد و با رویکردی الهام گرفته از خارج از کشور به‌ویژه آلمان و تطبیق بر کلیات مبانی انقلاب مورد نظر ایشان می‌باشد. رویکردی اصلاح طلبانه که پیشرفت و توسعه اقتصادی با هر هزینه‌ای در دیگر ابعاد، که در دولت اصلاحات مورد حمایت ایشان نیز رایج بوده است، شاکله گفتمان ایشان است.

ج) علیرضا زاکانی؛ گفتمان دولت اقدام و اصلاح: محور سخنان ایشان در این زمینه، انتقاد از مسائل کلیشه‌ای و طولانی مدت دولت‌ها از جمله: فساد، رانت‌خواری، نابرابری اجتماعی و گرانی و تورم است که با دادن آمارهایی آن را ام‌المسائل کشور می‌داند؛ در این زمینه بیان می‌کند: «تورم شدیداً بالا رفته است به طوری که تورم سال ۹۰ پانزده درصد بود و سال ۹۹ سی و نه درصد به صورت مستمر و نقطه‌ای ۵۲ درصد، نقدینگی در این مدت تقریباً ۶ برابر شده است». در تشریح برنامه‌های خود، به پیشران‌هایی همچون جهش تولید، عدالت و کاهش فاصله طبقاتی، سامان‌دهی صادرات و نظام توزیع، سامان‌دهی یارانه‌های پنهان و آشکار و نظام مسکن پرداخته است.

این وضعیت تورم را فاجعه‌ای می‌داند که دولت حسن روحانی برای جبران کسری بودجه ایجاد کرده است. راهکار کنترل تورم و گرانی را در کوتاه مدت با کنترل نرخ ارز، مدیریت مناسب بهره بانکی و در میان مدت با اصلاح ساختار بودجه و شفاف‌سازی می‌داند. موضوع مفاسد و بی‌عدالتی فوق‌العاده بالا را نیز ناشی از رویکرد غلط دولت و تکیه کردن به خارج از کشور می‌داند.

چ) سعید جلیلی؛ گفتمان رویکرد جهادی و فهم جامع مسائل: این موضوعاتی که هم مساله و هم پاسخ شناخته شده است چرا تا به حال حل نشده است. فهم صحیح از صحنه جهانی و مناسبات جهانی و ظرفیت‌های داخلی و پیوند این دو باهم و رویکرد جهادی بدون بهانه‌تراشی، با اراده و تلاش فراوان و استفاده بهینه از زمان توسط یک رئیس‌جمهور است که ثبات در سیاست‌های اقتصادی و محیط اقتصادی کشور را فراهم می‌آورد. سیاست خارجی ۴ سال آینده، باید سیاست خارجی اقتصادمحور و فرصت محور باشد که این یک رویکرد درست و شناخت کافی از ظرفیت داخل می‌خواهد و همه مردم و همه حقوق‌آنها را باید در بر بگیرد.

در این زمینه اظهار کردند که: «اگر مردم ایران می‌خواهند امروز رئیس‌جمهور انتخاب کنند، رئیس‌جمهور باید هم به مسائل جهانی واقف باشد و بداند سیاست خارجی ۴ سال آینده، باید سیاست خارجی اقتصادمحور باشد. سیاست خارجی باشد که برایش ماموریت تعریف شود. در صادرات آن نقش داشته باشد و باید برای آن راه‌حل داشته باشد. اگر نه یک بهانه کافی است برای اینکه شما کار نکنید. شما باید بهانه‌ها را بردارید. من این را به ملت ایران می‌گویم، به هیچ بهانه‌ای می‌تواند به لحاظ اینکه چه کسی در آمریکا انتخاب شد، فلان کنوانسیون چه گفت، مانع پیشرفت اقتصاد کشور بشود. به هیچ بهانه‌ای نباید در داخل اجازه داد کسانی بخواهند اگر تصمیمی گرفته می‌شود، اجازه ندهند آن تصمیم محقق بشود. این شناخت کافی از آن ظرفیت داخل می‌خواهد و یک رویکرد درست».

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به جامعه در حال گذار ایران از سنتی به مدرن و شکاف میان گرایش به علقه‌های جدید، در مبانی معرفت‌شناسی و سیاسی غرب و همچنین گرایش به توانایی‌های عقبه تئوریک و مرکزیت‌محور اسلام در عرصه عمل و در مقام نظر، اختلافاتی را در همه سطوح ایجاد کرده است. به عبارتی، از زمان تأسیس انقلاب اسلامی ایران با تقابل گفتمانی جریانات مذهبی و غیرمذهبی روبه‌رو می‌شویم که تفوق و افول گفتمان‌ها با گذر زمان را رشد می‌دهد

و بر جامعه تاثیر می‌گذارد. برای همراهی مردم و تفوق بر دیگر گفتمان‌ها از اکثریت جامعه نیز تاثیر می‌پذیرد. با ظهور عصر اصلاحات در دولت سید محمد خاتمی و تقابل با اصولگرایی که هر دو گفتمان اصول اولیه خود را از جناح‌های سیاسی فکری چپ و راست سنتی و مدرن و نیروی سوم ... گرفته بود، افول و تفوق اصلاحات و اصولگرایان و به روز شدن گفتمان‌ها با حمایت بعضی افراد بانفوذ را شاهد بوده‌ایم. در آخرین مرحله مواردی از جمله: تحریم، برجام و شبیخون فرهنگی دولت هژمون و... باعث ایجاد رویکردهای متفاوتی در روش مقابله با موارد مذکور شد.

با توجه به یافته‌ها گفتمان نامزدها در ابعاد اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و سیاسی و خط فکری و رویکرد و سوابق اجرایی آنها بررسی شد و گفتمان‌های نامزدها در این مناظره‌ها بر اساس دو جریان فکری و گفتمان انقلابی و اصلاح طلب تفکیک شده است که بر این اساس نتایج آورده شده است.

گفتمان انقلابی که شامل: نامزدهای اصولگرا و فراجزی، اما همسو با اصولگرا در اصول کلی می‌باشند.

الف) اصول‌گراها: گفتمان سید ابراهیم رئیسی با ارائه، «باور به قدرت درونی کشور و تکیه بر توانمندی‌های داخلی» با بیان اجرای اقتصاد مقاومتی به صورت مصداقی از اصول گفتمان انقلابی دفاع و با نقد «نگاه انتظار رفع مشکلات اقتصادی از خارج کشور، عدم توجه به ظرفیت‌های تولید داخلی» به انتقاد مصداقی از دیدگاه اصلاح‌طلبان که در دولت‌های قبل نتیجه نداده است، پرداخته و در واقع، افکار عمومی جامعه را به نتیجه نگرفتن از این روند، در صورت ادامه و مشکلات اقتصادی بیشتر جهت می‌دهد. گفتمان ایشان در زمینه فرهنگی - اجتماعی، گفتمان عدالت اجتماعی (عدالت بر مبنای جمهوریت) و سیاسی، گفتمان تحول‌ساختاری و شفافیت (در داخل) و دیپلماسی در موضع عزت و منفعت (جمهور در خارج) می‌باشد که هر دو از اصول بنیادین گفتمان انقلابی است. با توجه به مطالب بالا می‌توان گفتمان اقتصادی ایشان را در زمره گفتمان‌های انقلابی نشأت گرفته از اصول‌گرایی بر مبنای اقتضائات روز جامعه و سیر تکامل گفتمان انقلابی در نظر گرفت.

گفتمان‌های علیرضا زاکانی در ابعاد اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و سیاسی به ترتیب شامل: تحول در عرصه اقتصاد و مدیریت، گفتمان خدمت به مردم نه ریاست بر مردم، گفتمان دولت اقدام و اصلاح می‌باشند. گرچه نقش ایشان در مناظرات حمایت و همراهی سیدابراهیم رئیسی بوده است؛ اما گفتمان ایشان به دلایل غیریت و ضدیت با غرب‌گرایی در زمره گفتمان انقلابی است.

گفتمان سید امیرحسین قاضی‌زاده‌هاشمی در ابعاد اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و سیاسی شامل: نظام تحولی و انقلاب ساز و کاری، گفتمان مدل حکمرانی بر اساس نظریه مردم رشید و گفتمان دولت سلام می‌باشند. اصلاحات ساختاری در قوانین کاربردی، برنامه‌های دولت سلام ایشان، با تکیه بر جوانان نخبه انقلابی برای اشتغال و ازدواج جوانان در راستای برنامه‌ریزی برای کاهش آمار بیکاری و سیاست‌های جمعیتی است. با توجه به سوابق اجرایی و مناظرات این دوره گفتمان ایشان نیز در زمره گفتمان انقلابی قرار می‌گیرد.

ب- گفتمان‌های فراجزبی: گفتمان محسن رضایی گرچه خود را فراجزبی (نه اصول‌گرا و نه اصلاح‌طلب) می‌خواند با انتقاد شدید از دولت اصلاحات از جمله «کاهش ارزش پول ملی» و در کل، با گفتمان توسعه جهادی همگانی از پایین به بالا در بعد اقتصادی، گفتمان اصلاحات ساختاری لازمه عدالت اجتماعی و رفع انحصارگری در بعد فرهنگی - اجتماعی و گفتمان اقدام و تحول (اصلاحات ساختاری از بالا به پایین و آینده‌پژوهی با همکاری شایستگان) در بعد سیاسی بر مبنای گفتمان تمدن نوین اسلامی که مورد تأکید ایشان است، در زمره گفتمان‌های انقلابی جای می‌گیرد.

گفتمان سعید جلیلی «دولت در سایه» است که در این زمینه دولت روحانی را در نزد افکار عمومی تا مرز جریان ضدانقلابی غرب‌گرا جلوه می‌دهد و نه تنها به تک بعدی بودن دیدگاه توسعه فقط بر مبنای اقتصاد دولت اصلاحات هجوم می‌آورد و اقتصاد را وسیله می‌داند نه هدف، بلکه هدف آنان را بهانه آوردن برای توجیه و رفع تکلیف و پایبند نبودن به همان اصول خود اصلاح‌طلبان می‌داند. در این زمینه اظهار کردند: ما هشت سال دنبال کردیم سایه به سایه دنبال کردیم. دوستان به صراحت می‌گویند که نمی‌شود، نه شما نمی‌توانید. اشکال

ندارد، این خوب است. اتفاقاً مناظره برای همین است. بگویید نمی‌شود، ما می‌گوییم می‌شود. بررسی کردیم که می‌توان بر این اساس درآمد ارزی کشور را جهش داد، نه اینکه بهانه آورد که اف‌ای‌تی‌اف نبود، نتوانستیم عمل کنیم. گفتمان رویکرد صحیح و اصلاحات ضرب‌الاجلی اجتماعی در بعد اجتماعی، گفتمان رویکرد جهادی و فهم جامع مسائل در بعد سیاسی از گفتمان‌های ایشان است. در نهایت گفتمان ایشان را نیز با توجه به مناظرات این دوره و سوابق اجرایی ایشان، در زمره گفتمان انقلابی می‌توان برشمرد.

گفتمان اصلاح طلب: گفتمان عبدالناصر همتی گرچه با «راهبرد همراهی و همدلی» با اختلاف زاویه بینش اقتصادی خود با حسن روحانی همراه است و مسئولیت مشکلات مربوط دوران فعالیت خود را به دیگران جهت‌دهی می‌کند، اما نماینده اصلی و مدیریت حزب اصلاحات را در این مناظره‌ها بر عهده دارد. یکی از انتقادهای ایشان، عدم همراهی و همکاری داخل کشور با اجرای برنامه اف‌ای‌تی‌اف است که مصداق اصل «پذیرفتن نظام مهندسی غرب بر جهان» توسط جریان غرب‌گرایی است. از دیگر گفتمان‌های ایشان: گفتمان لزوم تعامل با خارج، گفتمان آزادی مدنی و تساوی حقوقی مردم به ترتیب در ابعاد اجتماعی - فرهنگی و سیاسی هستند.

گفتمان محسن مهرعلیزاده با الگوی حکمرانی اقتصاد اجتماعی که روشی به نام الگوی حکمرانی اقتصاد اجتماعی (سوشیال مارکت اکونومی) گفته می‌شود الان در کشورهای اروپایی به‌ویژه در آلمان به عنوان یک کشور پیشرفت اقتصادی در آنجا حاکم است، می‌باشد. از دیگر گفتمان‌های ایشان: گفتمان دولت‌زندگی، گفتمان لزوم آزادی‌های مدنی به ترتیب در ابعاد اجتماعی - فرهنگی و سیاسی هستند؛ در عین قبول نظام، خود را به مبانی اقتصادی غرب و نتیجه‌دادن آنها در هر کشوری پایبند می‌دانند؛ که از اصول غرب‌گرایان محسوب می‌شود. او گرچه از دولت اصلاحات خاتمی دفاع می‌کند، اما نقدهایی به شرایط موجود دولت روحانی داشته است که بیانگر پذیرش اصول کلی اصلاح‌طلبان است؛ اما خود را تحت هر شرایطی در جایگاه دفاع از حزب قرار نمی‌دهد.

تأمل در گفتمان‌های نامزدهای سیزدهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی

ایران سال ۱۴۰۰ در ابعاد اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و سیاسی با رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف به عنوان یکی از شیوه‌های نوین تحلیل مبین آن است که سطوح توصیف، تفسیر و تبیین در این مناظره قابل توجه است. در سطح توصیف، نامزدها با ابزارهای زبانی متعددی همچون جملات معلوم، کنش ترغیبی، شرطی، استفهام، مسائل اصلی مغفول مانده در دولت‌های قبل را یادآور می‌شوند، تا فرایند مناظره‌ها را به سمت اهداف خود جهت‌دهی کنند. در سطوح دیگر، بیان جملات و مفاهیم کلی و انتزاعی از گفتمان‌های غالب و رقیب در طول مناظره‌ها قابل انتقاد است چراکه در مناظره‌ها، بدون توجه به بافت اجتماعی جامعه، شرایط روز کشور و حتی گاهی بدون توجه به سیاست‌های کلی و ایدئولوژی نظام، سیاست زبانی و بازی با کلمات را برای تخریب رقیب و تقویت گفتمان خود به کار گرفته‌اند.

بیان جملات معلوم و استفهامی مانند سطح تحصیلات (توجه به لایه پنهان و با گمان اینکه سید ابراهیم رئیسی نامزد محوری گفتمان انقلابی و غالب است) و گواهی‌نامه رانندگی (تخصص) که اشاره به تخصص لازم افراد متعهد برای انتخاب وظیفه و سِمَت می‌باشد، از طرف کاندیداهای گفتمان غرب‌گرا (عبدالناصر همتی و محسن مهرعلیزاده) و حجم بالای تبلیغات (پروپاگاندا) این نامزدها در تقابل با گفتمان انقلابی از نشانه‌های بارز عدم اهتمام آنان به روشنگری و تمرکز به نفی صرف دیگری، به جای اثبات خود، می‌باشد. همچنین، هجمه به مشکلات اقتصادی موجود که هر دو گفتمان با علم و اقرار به آن، مشکلات ساختاری موجود را که از دولت قبل به ارث مانده، نیازمند توجه به لزوم بُعد تحولی می‌داند. از تکنیک‌های مفاهیم شرطی در طول زمان نوعی آینده‌نگری است، که در واقع، فرصت خریدن برای دولت غرب‌گرا در مناظره‌های دولت‌های آینده را در صورت عدم رفع مشکلات اقتصادی به طور مطلوب توسط گفتمان غالب و دولت انقلابی، افکار عمومی به‌ویژه بخش عمده‌ای از دانشجویان و جوانان آینده (جوهره اف‌ای‌تی‌اف جهانی‌سازی و تمرکز بر سبک زندگی این قشر بود) به اصطلاح خودشان دولت اصلاحات را ناجی رفع مسائل مذکور بدانند.

گفتمان عبدالناصر همتی (با بیان جملات معلوم مانند اف‌ای‌تی‌اف را دو سال معطل گذاشتند و...) بدون توجه به بافت فرهنگی و اجتماعی کشور و تعاریف آنها در فرهنگ ایرانی

- اسلامی از بندهای مفاد قرارداد مانند جهانی سازی، رعایت حقوق خانواده و... است؛ مثلاً در افای تی اف بایدهایی که همه کشورهای عضو تعهد به رعایت آن را دارند، تأکید ویژه به جهانی سازی و مدیریت بخش آموزشی و در لایه های بعدی اقتصاد و... توسط کشورهای عضو و عدم استقلال کامل کشورها در این ابعاد حیاتی کشور می باشد. همچنین، خانواده را شامل دو همجنس نیز می دانند که مغایر با فرهنگ اصیل ایرانی - اسلامی است. یا بیان جمله استفهامی: می گویند رابطه با خارج را می خواهیم چه کار؟ به شکلی پروپاگاندایی و فریب افکار عمومی که گفتمان انقلابی هیچ گونه رابطه ای را با هیچ کشوری نمی خواهند؛ با توجه به اینکه زمینه اجتماعی - فرهنگی کشور معتقد است علم و پیشرفت علمی را باید از هر کس و مکانی بدون آسیب رساندن به عزت ملت دریافت کرد؛ در واقع، عدم باور به تمدن نوین اسلامی و جابجایی قدرت از غرب به شرق و چند قطبی شدن آن (ایران اسلامی نیز یکی از این قطب هاست) و عدم توجه به بافت و تحولات ایران، منطقه، جهان و جهانی سازی به هر قیمتی و بدون شفاف سازی برای افکار عمومی و جبهه سازی در داخل کشور در سخنان و مفاهیم گفتمان غرب گرا هویداست.

هجمه مفاهیم مبین و جملات معلوم و پروپاگاندایی نامزدهای گفتمان انقلابی در تقابل با گفتمان غرب گرا به ویژه با محوریت علیرضا زاکانی بر مفاهیم خلق پول، رانت خواری و مفسده های بانکی، سوداگری و سفته بازی، ابربددهکاران بانکی و عدم توجه به عدالت اجتماعی تمرکز کرده است. بیان ناکامی های برجام به روش استفهام انکاری از دیگر موارد گفتمان انقلابی است. دشمن بازی و پرت کردن حواس ها از مباحث استفهامی قاضی زاده هاشمی تأکید بر عدم الزام دولت اصلاحات به حوزه اختیارات قوه مجریه و ضعف خود را با مشکلات ساختاری که خود دولت اصلاحات از آن بهره می برند را نشان می دهد.

منابع

۱. اسلامی‌نژاد، محمد (۱۳۹۷). تحلیل گفتمان نامزدهای دوازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در مناظره‌های تلویزیونی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده ارتباطات و رسانه. دانشگاه صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
۲. بلاش‌آبادی، علی (۱۳۸۸). تحلیل گفتمان مناظره‌های تلویزیونی انتخابات دهم ریاست جمهوری اسلامی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده ارتباطات. دانشگاه صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
۳. روزه‌خوش، محمد (۱۳۸۶). بررسی نهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران از منظر تحلیل گفتمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده ادبیات و علوم انسانی. دانشگاه تربیت معلم تهران.
۴. شریفی، سید مهدی؛ فرجیان، محمدمهدی؛ دینانی، میکائیل؛ سلمانی‌زاده، شمس (۱۳۹۴). تاثیر مناظره‌های تلویزیونی به عنوان یک روش تبلیغاتی بر شکل دهی به نظر رای دهندگان در انتخابات ریاست جمهوری سال ۹۲. فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، ۲۲ (۳)، ۵۳-۶۷.
۵. فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹). تحلیل انتقادی گفتمان. ترجمه فاطمه شایسته‌پیران و دیگران، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
۶. کالی، پروین (۱۳۹۴). تحلیل انتقادی گفتمان مناظره‌های انتخابات یازدهمین دوره ریاست جمهوری: رویکرد نورمن فرکلاف. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور مرکز تهران جنوب.

Analysis of the critical discourse of television debates thirteenth round of the presidential election of the Islamic Republic of Iran (1400)

Rouhollah Ramezanpour Karimi*

Kamal Akbari (corresponding author)**

Abstract:

Research Objective: The aim of this research is to critically examine the statements made by the candidates in the thirteenth presidential election of the Islamic Republic of Iran.

Research Methodology: The method employed in this study is critical discourse analysis using Norman Fairclough's approach. Accordingly, at the descriptive level, discourse is examined at three micro-levels (discourse as text). At this level, discourse elements such as vocabulary, polarity, metaphors or implications, and overall coherence are investigated. At the interpretive level, discourse is analyzed at the meso-level (discourse as process).

Findings: Based on the findings, the discourse of the candidates has been examined in economic, socio-cultural, and political dimensions, as well as their ideological orientation

---

* M.A. in Social Communication Sciences, Faculty of Religion and Media, IRIB University, Qom, Iran. or.karimi313@gmail.com.

** Associate professor and faculty member, Faculty of religion and media, IRIB University, Qom, Iran. kamal.akbari@iribu.ac.ir.

and executive backgrounds. The candidates' discourses in these debates have been categorized into two ideological streams: "revolutionary" and "reformist."

Discussion and Conclusion: The results indicate that the focal points of the revolutionary discourse revolve around criticism of the Rouhani administration and reformists, belief in internal power and reliance on domestic capabilities, a jihad-oriented approach to solving people's issues, social justice, and more. Reformist candidates, on the other hand, emphasize the necessity of engaging with the outside world, civil liberties, and other related topics.

Keywords: Critical discourse analysis, debate, thirteenth presidential election of the Islamic Republic of Iran.